

FEUILLETON.

HUISHOUELIJK HANDBOEKJE VOOR MOND- EN TAND-
ZIEKTE, BEVATTENDE EENIGE WENKEN EN MIDDELEN
TER VOORKOMING EN GENEZING DIER ZIEKTE

DOOR

F. M. H. COHEN,

Tandmeester bij het Instituut voor Doofstommen te Groningen.

HOOFDSTUK VIII.

*Over het voorkomen der zoogenaamde scheurbuik of van den
wijnsteen (zoogenaamden kalk), en over het verwijderen
van het reeds bestaande.*

Mogelijk zal het aan mijne geachte lezers vreemd voorkomen, dat ik de scheurbuik en den kalk onder één rubriek behandel, en echter geloof ik dit op goede gronden te kunnen doen; dewijl er uit verschillende oorden van ons land jaarlijks wel honderden patienten voorkomen, welke aan de genoemde ziekte vermeenen te laboreeren, en echter zal men hier te lande onder dat groote getal lijdens zelden slechts een klein getal aantreffen, van hetwelk met zekerheid kan gezegd worden, dat zij aan Scorbut (Scheurbuik) lijden. Deze ziekte openbaart zich alleen bij zee-lieden en dan nog alleen bij hen, welke zeer lange reizen maken, waardoor zij van versch voedsel en water verstoken zijn; zij is niet alleen gevaarlijk, maar ook zeer moeijelijk te genezen; terwijl de ziekte, welke men in het algemeen voor scheurbuik houdt, binnen weinige dagen door eene gepaste behandeling en geneesmiddelen geneest. Deze laatste algemeen verspreide ziekte kan door den Dentist behandeld worden; terwijl de ware Scorbut nooit door eenen Dentist alleen mag behandeld worden, maar

altijd vergezeld moet gaan van eene gepaste geneeskundige inwendige behandeling. Zoodra men zijne patienten van dezen kalk bevrijd heeft en de gepaste medicamenten aangewend worden, zijn zij binnen eenige dagen genezen, met eenig verschil evenwel naar gelang der hevigheid des gebreks. Daar nu ook de geneesmiddelen naar de hevigheid des gebreks verschillen, zoo zal ik, om verwarring voor te komen, maar geene geneesmiddelen opnoemen, daar toch het aanwenden van geneesmiddelen alleen, zonder het wegnemen van den kalk, geene hulp aanbrengt. Het is niet te ontkennen, dat het sommige menschen zeer moeilijk is, te beletten, dat er zich kalk aan de tanden hecht; dit toch wordt door de ondervinding dagelijks bevestigd; -- het speeksel van hen, hetwelk meer vaste kalkachtige bestanddeelen in zich bevat dan dat van anderen, zal wanneer de vloeistoffen verdampst zijn meer kalk aan de tanden deponeren, welk proces eenmaal begonnen zijnde rassche schreden maakt. Dat dit zeker doorgaat, heb ik niet alleen hier ter stede en in geheel Nederland, maar ook te Parijs gezien. Toen ik namelijk met mijnen geachten Leermeester, den Heer Gèrente (Chir. Dentiste de l'école Polytechnique royale) deze en andere kostscholen maandelijks bezocht, welke aan zijne zorg waren toevertrouwd, zag men telkens bij eenige der leerlingen meer kalk, dan bij het grootste overige getal, hoewel men dagelijks behoorlijk voor de reiniging aller monden zorgde, en zij, welke kalk op de tanden hadden, maandelijks door een instrument daarvan ontdaan werden. Mogelijk zullen velen mijner geachte lezers van deze operatie afgeschrikt worden door het lezen der bovenstaande uitdrukking van „instrument”. Echter bedenke men, dat het niet alleen altijd onpijnlijk is, maar ook dat de zekerste en doelmatigste wijze is, om den kalk zeker te kunnen verwijderen, en wel voornamelijk van dien, welke onder het tandvleesch verscholen is. Wel kan men met zure middelen den oppervlakkig gezetenen kalk wegnemen; maar men zal dan ook de oppervlakkige lagen van de tandzelfstandigheid zelve oplossen, waardoor de tand voor eenen korten tijd witter wordt, maar alras zal men bemerken, dat men in het gevaar verkeert, dat de tand allengs dunner wordt en afslijt, en dat ook het tandvleesch pijnlijk wordt, waardoor men smaak of lust aan eten noch drinken meer heeft, terwijl men van al deze ongemakken geen

hinder heeft, zoo men het schoonmaken (namelijk het wegnemen van den kalk) met een instrument verrigt. Ik stem derhalve ook volkomen in met den Koninklijken Hannoverschen Hoftandarts, als hij hieromtrent het volgende in zijn werk, uitgekomen in 1838, zegt: „De wijnsteen of kalk werkt direct verderfelijk op „tand en tandvleesch, door dien hij zich om den hals van den „tand dringt en denzelven zoo langzamerhand uit zijne kas ligt”. Daarom is het niet genoeg, zijne tanden om het een of ander jaar van den kalk te doen zuiveren, maar men behoort het ten minste 3 of 4 maal in het jaar te laten doen met enkele uitsonderingen.

HOOFDSTUK IX.

Over den onaangenen reuk, ontstaan uit den mond of de tanden, en over de middelen, om den reeds bestaanden weg te nemen of te verbeteren.

Het zal wel onnoodig zijn, hier mijne geachte lezers vooraf te herinneren, dat ik niet handelen wil in dit Hoofdstuk over den onaangenen reuk in den mond veroorzaakt door ziekten der maag, scrophelziekte, spruw en andere uitslagen of over dien, welke veroorzaakt wordt door het gebruik van kwikzilver; deze toch behoort door geenen tandarts, maar door eenen geneeskundigen behandeld te worden. Ik wil spreken over den slechten reuk van den mond, alleen veroorzaakt door aandoening der tanden. Immers zullen zij, die hunne monden onzuiver houden en veel gebruik maken van vet, boter, eijeren, of kaas, of zij, die laat hun avondmaal nemen, bijna altijd eenen slechten reuk in den mond hebben; dit toch kunnen zij door eenen matigen kost en door het dikwijls reinigen van den mond voorkomen; men kan tot dit reinigen, bij voorkeur, een aftreksel van salie gebruiken, of men kan 6 drachmen chlorinekalk en een ons rozenhoning in eene flesch water sterk schudden, hetwelk men 4 of 6 maal des daags kan gebruiken.

Meer algemeen echter ontstaat een onaangename reuk door gecariëerde kiezen of tanden. Dezelve moeten alsdan gezuiverd

of geplombeerd worden; baat dat niet, dan zit er niets anders op, dan de slechte kies te laten trekken, al veroorzaakt zij ook geene pijn. Het gebeurt ook nog wel eens, dat eene kies aan hare buitenzijde gecariëerd raakt, waardoor zij, wanneer zij achter in den mond gezeten is en de binnenvlakte der wang aanraakt, op die plaats zweren doet ontstaan, welke een' onaangename reuk veroorzaken en die in het begin goedaardig schijnen, maar later harde omgekrulde randen krijgen en in kankerachtige zweren kunnen ontaarden. Alle middelen, welke men in zoodanig geval aanwendt, baten niets vóórdat de kies (zijnde de oorzaak van het gebrek) weggenomen is. Later blijft dan de zweer alleen ter behandeling over, welke, daar zij dikwijls van groot belang is, aan geen' tandarts, maar wel aan eenen Chirurijn moet overgelaten worden. Ook in dit geval is dikwijls eene zachte oplossing van chlorinekalk heilzaam na het trekken der kies, daar de behandeling dikwijls zeer gewijzigd moet worden in ieder afzonderlijk geval.

Deze spoeling raad ik hun alleen aan, welke na het trekken der kies niet dadelijk in de gelegenheid zijn, om de hulp van een' Chirurijn in te roepen.

HOOFDSTUK X.

Over het bereiden van tandpoeders en mondspoelingen.

Om een goed en doefmatig tandpoeder te maken, meng men de volgende zelfstandigheden goed onder elkander:

2 deelen	gepoederde	Roode kina	bast.
1 deel	„	Rathaniawortel.	
1 „	„	Houtskool.	

Recept I tot het maken van mondspoeling.

Men neme 1 lood bast van eikenboomen.

1 „ Rathaniawortel.

Dit meng men door elkander en late het gedurende een half uur op eene halve kan water koken, in eenen bedekten pot; alsdan zijge men het vocht door en doe er eene gelijke hoeveelheid brandewijn bij, wanneer het aftreksel bekoeld is.

Recept II. 2 lood Salie, welke men gedurende een uur laat trekken op eene halve kan water in eenen bedekten pot. Alsdan zijge men het vocht door. Wil men deze spoeling eenigzins versterken, alsdan voege men er eene gelijke hoeveelheid rooden wijn bij, wanneer het aftreksel bekoeld is.

HOOFDSTUK XI.

Aanwijzing der kenmerken, om goede tandpoeders en spoelsels van de slechte te onderkennen.

Het zal aan sommigen mijner geachte lezers misschien toeschijnen, dat het opgeven van kenteekens, waardoor men nuttige tandmiddelen van schadelijke onderscheiden kan, overbodig is. Echter vertrouw ik op goede gronden in staat te zijn, het tegenovergestelde te bewijzen. Het is wel waar, dat zij, die tandmiddelen verkoopen, weten, of hetgeen zij verkoopen al of niet goed is voor den koper; daar mij echter de ondervinding geleerd heeft, dat de verkoopers niet altijd er op bedacht zijn, hunnen natuurgenoot nuttig te zijn, maar dikwijls alleen voor hunnen zak zorgen, zoo bedoel ik juist zulke middelen, welke verkocht worden door onbekende vreemdelingen. Deze toch kunnen hunne medicamenten in hun land niet verkoopen, dewijl men geen vertrouwen genoeg in hunnen persoon stelt, en gaan ze dus in landen, waar zij onbekend zijn, debiteren of verhandelen, hetzij in eigen persoon of dat zij hunne goederen aan boekhandelaren, winkeliers of kooplieden verkoopen, na daaraan schoonklinkende namen gegeven te hebben, om den minkundige des te beter te misleiden, en men tracht dezelve alsdan op verschillende manieren kwijt te raken. Deze laatsten zouden, indien zij wisten wat zij verkoopen, en indien zij daarbij geen geldelijk belang hadden, zich met deze knoeijerijen niet inlaten, daar men hen later beknort, wanneer het middel niet aan de verwachting beantwoordt. Dit dan heeft mij bewogen, om dit punt niet onaangeroerd te laten.

Een tandpoeder, mondwater of tinctuur moet de volgende eigenschappen hebben.

Het moet het tandvleesch versterken en de tanden, zoo veel als mogelijk is, voor Caries bewaren, het moet de tanden schoon maken, schoon niet door schuren of op te lossen; en eindelijk moet het een zuiveren en aangenamen smaak hebben. Een tandpoeder of spoelsel mag den tand niet blanker maken, dan zijne natuurlijke kleur is. Wordt de tand dus buitengewoon witter na het schoonmaken, alsdan mag men het er voor houden, dat er eene zure of schurende stof in is.

Daar ik niet voor geleerden, maar alleen voor ouders en voor de jeugd schrijf, zoo zoude ik geene chemische bewijzen hiervoor behoeven bij te brengen; deskundigen toch zullen het wel volkomen met mij eens zijn. Alleen de niet deskundigen zouden eenigen twijfel kunnen koesteren aangaande mijn gezegde, en hun zal ik dan ook hetzelfde, zooveel ik kan, met alles afdoende bewijzen duidelijk en klaar voor oogen stellen. Leg bij voorbeeld eenen tand in een of ander zuur, en dezelve zal er geheel of ten deele in opgelost worden, met achterlating van eene geleiachtige stof. Ook kan men, om hetzelfde effect te zien, op de volgende manieren te werk gaan. Men zette een' tand vast in eene schroef, alsdan borstele men denzelven met eene borstel in een zuur gedoopt, waarop men denzelven zonder veel moeite geheel zal doen afslijten en vernielen. Daar evenwel het zuur niet altijd in eene zoo groote hoeveelheid in die middelen bevat is, dat men hetzelfde door den smaak ontwaren kan, zoo heeft men het aan de scheikunde te danken, dat men eene, nog zoo kleine hoeveelheid ontdekken kan. Daartoe doe men de verdachte stof in eene betrekkelijke hoeveelheid water, waardoor het zuur, indien het er in aanwezig is, in het water opgelost wordt; alsdan doe men een, door een lakmoesoplossing blaauwgemaakt ongelijmd papier in het vocht, en men zal zien, bijalder er een zuur in aanwezig is, dat de blaauwe kleur van het papier in rood veranderd wordt. Door de kleursverandering van het blaauwe papier kan men de kleinste hoeveelheid zuur ontdekken. Eene zeer geringe hoeveelheid zuur zal wel niet zoo spoedig zulke verderfelijke gevolgen hebben; maar dat dezelve met der tijd te voorschijn zullen komen, daaraan is geen twijfel. Dat nu het zuur voor de tanden zeer nadeelig is, daarin stemmen niet alleen alle hedendaagsche geneesheeren in toe, maar zelfs ten tijde van den Koning Salomo was men reeds van hetzelfde gevoelen.

Deze zegt namelijk in zijne spreuken: *wat azijn den tanden en rook den oogen is, dat is de luiaard voor hen, die hem zenden.* Spr. X : 26.

Men zal mij mogelijk eenige bedenkingen willen maken aangaande het bovenstaande; men zal mij namelijk kunnen tegenwerpen en zeggen: waarom zijn er dan somtijds zure middelen aangewezen in sommige mondziekten? Maar ik geloof niet te veel te zeggen, dat in die ziekten het zuur niet alleen uitwendig, maar ook inwendig aangewend wordt, en dat dit gebeurt, omdat men in die ziekten rotwerend handelen moet, zoo wel in- als uitwendig, en dat men in die ziekten eerder verplicht is, voor eene ontbinding van alle vochten des ligchaams te zorgen, dan voor eene ontbinding der tanden alléén.

En met regt mag men zich verwonderen, hoe het vele onbeschaamd durven wagen, met zoo veel ophef in de Couranten uit te bazuinen, dat zij een voortreffelijk middel bezitten voor mond en tanden, hetwelk zij niet slechts aanprijzen als dienende tot onderhoud der tanden, maar tevens ter genezing van den waterkanker (scheurbuik) en tot alle andere mondziekten; zij moesten ten minste toch weten, dat men uit hun eigen gezegde reeds het bedrag kan opmaken, daar toch de middelen, dienstig voor mondziekten, hoogst nadeelig zijn voor het onderhoud der tanden, zoo als ik hierboven heb aangemerkt.

Ten laatste wil ik nog spreken over de poeders, welke schadelijk zijn doordat zij schurende zelfstandigheden in zich bevatten, zoo als die van puimsteen, al is dezelve ook nog zoo fijn. Deze zijn vooral door hun schuren schadelijk, en ook omdat zij de bovengenoemde kenmerken van een goed tandpoeder missen. Door dit schuren verslijten de tanden en versterkt men het tandvleesch niet. Ook gebruiken sommige menschen tabaksasch; doch deze bezit ook schadelijke eigenschappen, waarom ik hun dit gebruik afraad.

De tabaksasch bevat, even als andere asschen van plant-aardige zelfstandigheid, loogstoffen. Deze zijn ook schadelijk en in het algemeen vermeen ik te hebben opgemerkt, dat het tandvleesch van hen, die tabaksasch gebruiken, veel spoediger bloedt, dan dat van andere menschen; hetwelk, naar mijn inzien, daaraan is toetescrijven, dat de asch het tandvleesch verweekt (sponsieus maakt), en dus ook ligter doet bloeden: eene eigen-

schap, welke juist tegenovergesteld is aan de door mij gestelde vereischten van een goed tandpoeder, welke zijn tot verharding of liever ter versterking van het tandvleesch, caries-werend, schoonhouden der tanden en een' aangename smaak verschaffend.

HOOFDSTUK XII.

Over het plomberen of vullen van holle kiezen, en een middel, om zich zelven zeer doelmatig te plomberen.

Het is algemeen bekend, hoe dat vele menschen, lijdende aan de hevigste kies- of tandpijn, verschillende hulpmiddelen aan de hand nemen, om die pijn te lenigen, en wel alleen om het trekken zoo lang mogelijk uit te stellen. De meeste daartoe dienstige en in het dagelijksche leven bekende middelen hebben wij in een vorig hoofdstuk reeds aangestipt. Eén middel echter, dat zoo algemeen bekend is, en ook door een ieder goed kan aangewend worden, is het zoogenaamd plomberen of vullen der holle kiezen. Deze kunstbewerking, hoe nuttig ook in sommige goed aangewezen gevallen, kan evenwel nadeelig zijn óf bij daartoe niet geschikte kiezen, óf door eene plaatselijke aandoening der kies zelve, óf indien de kaak als gevolg van de aandoening der kies tevens is aangedaan. Het is juist ook daarom, dat ik mijnen geachten lezer zeer aanbeveel, om, wil hij zich aan deze kunstbewerking onderwerpen, zijnen mond eerst naauwkeurig door den arts te laten onderzoeken, of door de moeite en kosten door verschillende bijkomende omstandigheden kunnen verijdeld worden. Men moet namelijk de randen der holle kies in oogenschouw nemen, om te zien, of dezelve het plombeersel goed kan houden, dan of dezelve door het drukken der bovenste kiezen of in een ander geval der onderste op elkander kunnen afbrokelen, als wanneer de bewerking niet helpen zal. Vervolgens behoort men toe te zien, of die kies ook reeds vroeger dan thans eene zwelling aan de kaak of het tandvleesch heeft veroorzaakt, hetwelk gewoonlijk ontstaat, indien er een klein zakgezwel aan den wortel der kies zit; — ook in dit geval toch zal het plom-

niet alleen niet baten, maar zelfs de aandoening der kaak verergeren. Deze raadgevingen zouden welligt den lezer in een boekje, als het onderhavige, nutteloos toeschijnen, indien zij namelijk konden zeggen: „deze voorzorgen behoeft de p a t i e n t niet in acht te nemen; maar dat is het werk van den T a n d - a r t s”, en gereedelijk willen wij met deze tegenwerping toestemmen, alleen onder beding dat men zich altijd aan zulke Dentisten toevertrouwe, welke op een voortdurend vertrouwen, op eene grondige kennis van zaken, en op een menschlievend hart mogen aanspraak maken; maar daar deze eigenschappen helaas niet in alle Dentisten vereenigd zijn, en wel vooral niet in die, welke van elders tot ons overgestroomd zijn, zoo passen mijne opgegevene raadgevingen juist op deze menschen, dewijl ik namelijk lieden heb aangetroffen, welke zij wel drie maal in één jaar met hun zoogenaamd, in de nieuwsbladen telkens als heerlijk uitgebazuind, *Succedaneum Cementaneum* etc. etc. hebben voorgegeven te kunnen helpen, terwijl de laatste kunstbewerking even zoo veel baat aanbragt als de eerste, waarvoor zij altijd hunnen zak brutaal lieten smeren; en waarna men hierover eenen anderen Dentist consulcerde, waarop de kies, als zijnde zulks noodzakelijk, moest worden getrokken, hetwelk insgelijks door den Doctor toegestemd werd, daar men anders den lijder een allerlastigst gebrek aan de kaak kon berokkenen. Zij echter raden den in den waan gebragten lijder, dat hunne middelen onfeilbaar zijn, het trekken af en, tot overmaat van bespottelijkheid, tamponeren zij nog eene prop boven op de aangedane kies. Ik geloof dan ook, dat men mij nu wel zal willen toestemmen, wanneer ik zeg, dat men verplicht is, eerst den raad van zijnen geneesheer in te roepen, voor dat men zich eene kies late plomberen; opdat deze, dit noodig oordeelende, den patient eenen met de bovenstaande eigenschappen begaafden Dentist kunne aanbevelen.

Een doelmatig, eenvoudig en gemakkelijk aan te wenden en te vervaardigen plombeersel is het volgende:

Men neme namelijk een stukje watten of boomwol en doope dit in gesmolten zuiver was, waarna men het in de holle kies doet, met die voorzorg, dat hetzelfde niet boven de kies uitsteke. Ook heeft men later bedacht, van een stukje gutta percha gebruik te maken, hetwelk, na eenige minuten in kokend water

gelegen te hebben, zeer goed te kneden en te vormen is, ter vulling der holle kies of tand; doch eer men tót de vulling overga, zorge men, dat de holle plaats gezuiverd worde, om het verderf beter voor te komen, hetwelk geschiedt met een katoentje, gedoopt in een weinig brandewijn. Men neme zich echter wel in acht, om de kies of den tand gedurende de pijn niet te vullen (of te plomberen), ook heb ik lijdens aangetroffen, welke een stukje pek in de holte der kies deden, hetwelk zeer voldeed.

(Wordt vervolgd).